

РОЗДІЛ 7 ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 338.24.65.124

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/4-83-14>

Корнєва Н. О.

Павлюк Є. Д.

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ДІЛОВУ АКТИВНІСТЬ ПАТ «ПЕРВОМАЙСЬКИЙ МОЛОЧНОКОНСЕРВНИЙ КОМБІНАТ»

У статті розглянуто основні аспекти аналізу ділової активності як фактору розвитку підприємства, проведено моделювання впливу податкової політики на ділову активність ПАТ «Первомайський молочно-консервний комбінат» та запропоновано напрями вдосконалення впливу управління діловою активністю на фінансовий розвиток підприємства. Для досягнення мети поставлено такі завдання: дослідити теоретичні аспекти поняття «ділова активність»; визначити складові частини та чинники впливу на ділову активність підприємства; здійснити деталізований аналіз ділової активності підприємства. Розкрито роль та значення ділової активності. За допомогою даних проведено аналіз ділової активності. Під час проведення досліджень використано методи теоретичного узагальнення, групування, порівняння та систематизації. Оброблення інформаційних матеріалів здійснено з використанням сучасних інформаційних технологій і програм.

Ключові слова: ділова активність, фактори, фінансовий розвиток підприємства, моделювання, податкова політика, аналіз, підприємство.

Постановка проблеми. Негативні наслідки фінансової кризи для суб'єктів господарювання України, що характеризуються спадом обсягів виробництва, виникненням ознак нестабільності у фінансовому секторі, зростанням курсу долара до національної валюти та ставки банківського кредитування, актуалізують значення фінансового аналізу як функції управління та сучасного інструменту моніторингу, діагностики та оцінювання результативності підприємницької діяльності. Розвиток господарської діяльності в Україні супроводжується також постійними спробами вдосконалити фіскальну систему, що, як правило, обмежувалось запровадженням окремих законодавчих актів та було недостатньо адекватним стану економіки, а тому збільшувалися обсяги тіньового обігу. Варто зазначити, що в умовах пандемії в економіці утворилась нестабільна ситуація, яка пов'язана із запровадженням карантинних заходів, скороченням прямих іноземних інвестицій, зменшенням обсягів кредитування, що вплинуло на зниження ділової активності суб'єктів підприємницької діяльності, тому дослідження сучасного стану ділової активності та виявлення наявних проблем, а також визначення перспективних напрямів його розвитку є актуальними та своєчасними завданнями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні та практичні засади ділової активності досліджуються вітчизняними та зарубіжними науковцями, такими як М.І. Баканов, О.М. Бандурка, М.Д. Білик, Є.Ю. Антипенко, С.М. Ногіна, І.В. Горобінська, О.Ф. Томчук, Є.М. Руденко, О.В. Павловська, Г.В. Савицька, Р.А. Слав'юк, Ю.С. Цал-Цалко. Проте слід констатувати, що аналіз ділової активності як фактору фінансового розвитку підприємства потребує подальшого дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Нині українська податкова система є однією з найбільш складних і найменш ефектив-

них не тільки серед країн європейського регіону, але й у глобальному порівнянні, що регулярно підтверджують міжнародні звіти та рейтинги, дослідження вітчизняних економістів, а також оцінки інвесторів, що працюють у країні. Водночас, як і більшість країн в умовах пандемії коронавірусу та збереження обмежувальних заходів, необхідних для її подолання, Україна опинилася в ситуації, коли економіка потребує суттєвого підтримання через зниження показників ділової активності, споживання та зайнятості населення, і для цього є простір, адже інфляційний тиск є помірним.

У зв'язку з викладеним необхідно розглянути низку питань методології та методів аналізу впливу фіскальної політики держави на ділову активність суб'єктів господарювання. Зокрема, це стосується оцінювання податкового навантаження на підприємство та його ділової активності, виявлення зв'язків між ними, оптимізації рівня оподаткування суб'єктів господарювання.

Мета статті. Головною метою роботи є вивчення теоретичних аспектів поняття «ділова активність підприємства», визначення складових частин та чинників впливу на ділову активність підприємства та моделювання впливу податкової політики на ділову активність ПАТ «Первомайський молочно-консервний комбінат» (далі – «ПМК»).

Виклад основного матеріалу. Ділова активність підприємства проявляється в динамічності її розвитку, досягненні поставлених нею цілей, що відображають відповідні натуральні та вартісні показники, ефективному використанні економічного потенціалу, розширенні ринків збуту своєї продукції. У фінансовому аспекті ділова активність підприємства знаходить своє віддзеркалення насамперед у швидкості обігу його коштів, відображає ефективність роботи підприємства відносно величини авансованих ресурсів або відносно величини їх споживання в процесі виробництва. Фактори, що впливають на діяльність підприємства, формують його бізнес-середовище, яке фак-

Бізнес-середовище	
Внутрішнє середовище	Зовнішнє середовище
Учасники	
споживачі, покупці, клієнти	співробітники (трудоий колектив)
контрагенти (постачальники, підрядники, партнери по бізнесу)	власники
Держава	відношення як формальні (контрактні), так і неформальні
відношення переважно формальні, обов'язкові для всіх учасників	

Рис. 1. Бізнес-середовище підприємства

Джерело: складено на основі [3]

тично визначає становище підприємства на ринку, його економічний потенціал та фінансове благополуччя (рис. 1). Їх поділяють на зовнішні фактори, які не залежать від діяльності суб'єктів господарювання, та внутрішні чинники, які безпосередньо пов'язані з діяльністю підприємств [3].

З огляду на те, що всі аспекти діяльності суб'єктів господарювання традиційно поділяються на зовнішні та внутрішні, розрізняють дві основні складові частини бізнес-середовища. Йдеться про зовнішнє та внутрішнє оточення, аналіз якого передбачає ідентифікацію його учасників, особливості їх відносин з підприємством, що досліджується, а також характеристику притаманних йому факторів впливу. Ринкове середовище, в якому підприємство діє, називають зовнішнім, оскільки його формують зовнішні відношення підприємства суб'єкти економічної діяльності. Насамперед це бізнес-партнери, з якими підприємство пов'язують ділові інтереси, а саме клієнти, постачальники, замовники, контрагенти. Оскільки підприємство функціонує в соціально-економічному просторі, нормативно-правову базу якого формує держава, то ділова активність будь-якого суб'єкта господарювання неможлива без втручання державних та інших органів регулювання [2].

Серйозний вплив на діяльність підприємства мають також конкуренти, переваги яких у виробничій, технологічній, інноваційній сферах є рушійною силою щодо пошуку ідей та засобів досягнення більш вагомих результатів у стратегічно важливих галузях діяльності підприємства. У зв'язку з тим, що діяльність будь-якого суб'єкта господарювання спрямована на кінцевого споживача, він також своїми вимогами до продукції та фінансовими можливостями впливає на діяльність підприємства. Наступною складовою частиною бізнес-середовища є внутрішнє середовище підприємства, яке являє собою сукупність агентів, що діють усередині підприємства, та їх відношень, які виникають у процесі фінансово-господарської діяльності. До них належать керівництво, співробітники та власники. Для досягнення головної мети будь-якого підприємства, якою є отримання максимального прибутку, недостатньо лише забезпечити виробництво необхідними сировиною, матеріалами та високотехнологічним обладнанням.

Більш дієвими інструментами у вирішенні цього завдання є впровадження ефективних методів управління та форм структурної організації, які б забезпечували підприємству ритмічну та злагоджену роботу, підтримували його платоспроможність та інвестиційну привабливість. Основний вплив на ділову активність господарюючих суб'єктів здійснюють макроекономічні чинники, під впливом яких може формуватися або сприятливий «підприємницький клімат», що стимулює умови для активної поведінки господарюючого суб'єкта, або несприятливий, що стимулює передумови до згорання й загасання ділової актив-

ності в результаті збурень зовнішніх чинників ринкової інфраструктури.

До останніх можна також віднести фіскальну політику держави. В сучасних реаліях сьогодення фіскальна система України не стимулює ділову активність, тому що через постійний процес зростання податкового тиску відбувається скорочення обсягів власних коштів суб'єктів господарювання, а отже, потенціалу їх фінансової незалежності, зберігається нерівномірність між галузями та підприємствами щодо розподілу оподаткування, а складність та постійні зміни у податковому законодавстві збільшують правову невизначеність діючих суб'єктів господарювання, відповідно, створюються умови для приховування доходів суб'єктами підприємництва, наслідками чого є оптимізація податкових платежів, недотримання норм законодавства у сфері оподаткування, ухилення від сплати податків та платежів, лобіювання податкових преференцій, посилення тіньової складової частини бізнесу та втеча капіталів.

В умовах змін податкового законодавства необхідно здійснювати прогнозування впливу на підприємство загалом та на його ділову активність зокрема, тому пропонуємо ПАТ «ПМК» здійснювати розрахунок множинної регресійної лінійної моделі, яка дає змогу виявити рівень впливу оподаткування на коефіцієнт ділової активності.

Отримана економіко-математична модель дає змогу оптимізувати рівень оподаткування й визначити прогностичний рівень ділової активності підприємства. Нами побудовано рівняння множинної регресії, в якому залежною змінною є коефіцієнт ділової активності, а незалежними змінними є такі показники оцінювання податкового навантаження:

- коефіцієнт податкового навантаження, розрахунок якого полягає у співвідношенні податкових надходжень з податку на прибуток та валових доходів підприємства;
- загальний коефіцієнт оподаткування підприємства, розрахунок якого полягає у співвідношенні чистого прибутку підприємства та податкових платежів, сплачених за відповідних період;
- коефіцієнт податкоспроможності реалізованої продукції, що розраховується як відношення податкових платежів підприємства за певний період до обсягу реалізації продукції за цей період.

Дані для проведення кореляційно-регресійного аналізу наведені в табл. 1.

Для одержання множинної лінійної математичної моделі використовують вбудовану функцію MS Excel ЛИНЕЙН.

Множинна (багатофакторна) математична лінійна модель має такий загальний вигляд:

$$Y_i = a_0 + a_1x_{1i} + a_2x_{2i} + \dots + a_Nx_{Ni}, \quad (1)$$

де Y_i – результативна ознака (вихідний параметр, залежна змінна, функція незалежних аргументів x); $x_{1i}, x_{2i}, \dots, x_{Ni}$ – факторні ознаки (вхідні параметри, незалежні змінні, аргументи); N –

Таблиця 1

Вихідні дані для проведення побудови множинної лінійної регресійної моделі

Рік	Коефіцієнт ділової активності	Коефіцієнт податкового навантаження	Загальний коефіцієнт оподаткування підприємства	Коефіцієнт податкоспроможності реалізованої продукції
2014	1,304	0,011	0,478	0,033
2015	0,874	0,012	0,119	0,055
2016	1,171	0,010	0,188	0,159
2017	1,063	0,008	0,173	0,149
2018	1,041	0,003	0,013	0,108
2019	1,321	0,000	0,122	0,014

Джерело: розроблено авторами

кількість факторних ознак; a_0, a_1, \dots, a_N – параметри моделі (оцінки коефіцієнтів).

За результатами застосування моделі 1 для ПАТ «ПМК» отримано такі результати (табл. 2).

Таблиця 2

Регресійна статистика за результатами застосування функції ЛИНЕЙН для ПАТ «ПМК»

0,539062604	1,165064453	-36,0664	1,135649
0,904534884	0,393507058	13,63605	0,109869
0,851403047	0,104356549	#Н/Д	#Н/Д
3,819742046	2	#Н/Д	#Н/Д
0,124794287	0,021780578	#Н/Д	#Н/Д

Джерело: розроблено авторами

Згідно з наведеними даними математична модель матиме такий загальний вигляд:

$$Y_i = -36,066 \times x_1 + 1,165 \times x_2 + 0,539x_3 + 1,137. \quad (2)$$

Згідно з одержаною математичною залежністю можна зробити такі висновки:

– більший вплив на результативну ознаку має фактор x_1 порівняно з факторами x_3 і x_2 ; так, оцінка коефіцієнта першого фактору (-36,066) більше, ніж оцінка коефіцієнта другого й третього факторів (1,165 і 0,539);

– фактор x_1 має обернений (зворотний) вплив, а фактори x_2, x_3 – прямий.

Одним із показників якості математичної моделі є перевірка її адекватності експериментальним даним. Перевірка адекватності моделі здійснюється

за критерієм Фішера. При цьому порівнюється розрахункове значення критерія F-статистики з критичним значенням $F_{\text{крит.}}$, визначеним з прийнятним рівнем надійності, наприклад $\alpha = 0,05$, і числом степенів свободи $f = N - n$, де N – кількість дослідів, n – кількість значущих параметрів моделі. Якщо F-статистика $> F_{\text{крит.}}$, то одержана математична модель адекватна експериментальним даним; якщо F-статистика $< F_{\text{крит.}}$, то модель неадекватна.

Неадекватною моделлю користуватися некоректно. Для визначення критичного значення критерія Фішера використовують вбудовану функцію ФРАСПОБР категорії СТАТИСТИЧЕСКИЕ, аргументами якої є рівень надійності та число степенів свободи. У цьому разі F-статистика $= 3,82 > F_{\text{крит.}} = 2,8$, отже, математична модель адекватна експериментальним даним.

На основі отриманої моделі можемо побудувати графік залежності (рис. 2). Отримане рівняння дає змогу прогнозувати значення номінального рівня ділової активності за різних варіантів середніх податкових ставок і податкових платежів. В умовах суперечок після прийняття змін до податкового законодавства навколо того, якими мають бути бази оподаткування, ця модель є актуальною і може використовуватись під час розрахунку рівня ділової активності підприємства в умовах мінливості податкового законодавства.

Оскільки дослідження ділової активності підприємства показало, що ПАТ «ПМК» має проблеми з уповільненням оборотності капіталу

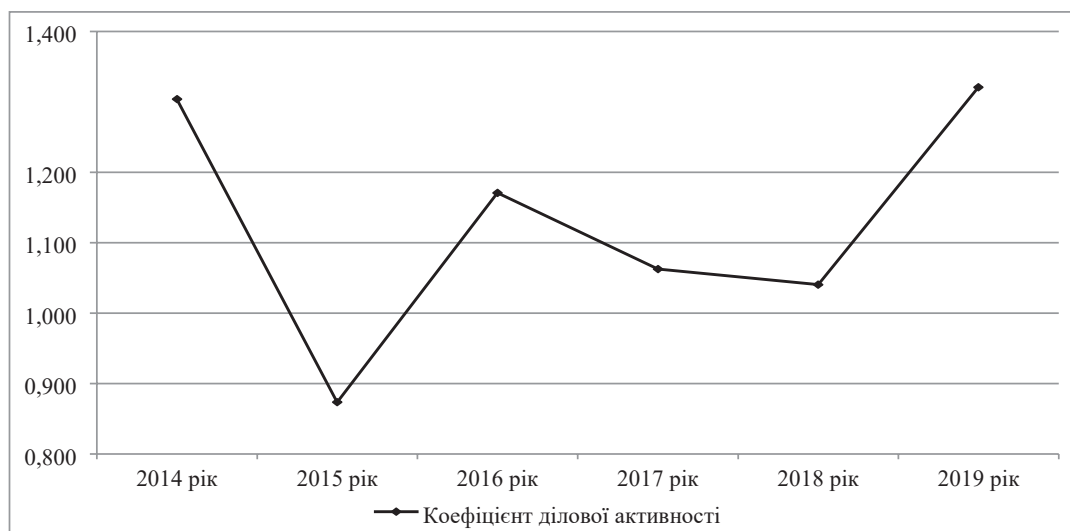

Рис. 2. Множинна регресійна лінійна модель залежності рівня ділової активності від податкового фактору на ПАТ «ПМК»

Джерело: розроблено авторами

підприємства, кредиторської заборгованості, дебіторської заборгованості, то пропонуємо підприємству здійснювати нормування оборотного капіталу, кредиторської заборгованості та дебіторської заборгованості.

Крім того, процес управління обсягом дебіторської заборгованості має бути спрямований на вирішення таких основних завдань:

- мінімізація фінансових ризиків, пов'язаних з можливістю збитків від списання безнадійних боргів, та мінімізація фінансових ризиків, пов'язаних з дефіцитом грошових коштів;
- мінімізація втрат від інфляційного знецінення суми заборгованості;
- мінімізація недоотриманого доходу у зв'язку з неможливістю активного комерційного використання коштів, інвестованих у дебіторську заборгованість;
- перебудова управління за допомогою маркетингу в умовах неплатежів;
- раціональне використання різних механізмів повернення боргів [1].

Стосовно трудових і матеріальних ресурсів, то підвищення ділової активності у цьому напрямі є можливим за таких умов:

- зростання продуктивності праці за рахунок преміювання працівників та кращого мотивування їх;
- оптимізація матеріаломісткості виробництва (раціоналізація затрат сировини та матеріалів, максимальне використання залишків сировини тощо);
- подальше раціональне використання природних ресурсів (економія водних ресурсів тощо).

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи, зазначимо, що врахування факторів зовнішнього середовища ділової активності підприємства є надзвичайно важливим завданням. В умовах змін податкового законодавства необхідно здійснювати прогнозування впливу на підприємство загалом та на його ділову активність зокрема, тому пропонуємо ПАТ «ПМК» здійснювати розрахунок множинної регресійної лінійної моделі, яка дає змогу виявити рівень впливу оподаткування на коефіцієнт ділової активності.

Список використаних джерел:

1. Антипенко Є.Ю., Ногіна С.М., Піддубна Ю.С. Аналіз теоретичних аспектів ділової активності підприємства та існуючих підходів до її оцінювання. *Сталій розвиток економіки*. 2013. № 3. С. 76–80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2013_3_19 (дата звернення: 02.09.2020).
2. Горобинська І.В. Аналіз податкового навантаження та його вплив на динаміку ділової активності. *Актуальні проблеми економіки*. 2005. № 810(40). С. 26–32.
3. Томчук О.Ф. Аналітичне забезпечення управління діловою активністю підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 10. С. 991–995. URL: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/205.pdf> (дата звернення: 03.09.2020).
4. Руденко Є.М. Застосування «золотого правила економіки» для оцінки ділової активності сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2014. № 16. С. 42–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2014_16_8 (дата звернення: 20.08.2020).

References:

1. Antypenko Ye.Yu., Nogina S.M., Piddubna Yu.S. (2013) Analiz teoretychnykh aspektiv dilovoyi aktyvnosti pidpryyemstva ta isnyuyuchykh pidkhodiv do yiyi ocinyuvannya [Analysis of the theoretical aspects of the business activity and the current steps to the assessment]. *Stalyj rozvytok ekonomiky*, vol. 3, pp. 76–80. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2013_3_19 (accessed 2 September 2020).
2. Gorobinska I.V. (2014) Analiz podatkovogo navantazhennya ta jogo vplyv na dy'namiku dilovoyi akty'vnosti [Analysis of the theoretical aspects of the business activity and the current steps to the assessment]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 810(40), pp. 26–32.
3. Tomchuk O.F. (2016) Analitichne zabezpechennya upravlinnya dilovoyu aktyvnisty pidpryyemstva [Analytical security of management of business activity]. *Globalni ta nacionalni problemy ekonomiky*, vol. 10, pp. 991–995. Available at: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/205.pdf> (accessed 3 September 2020).
4. Rudenko E.M. (2014) Zastosuvannya "zolotogo pravyla ekonomiky" dlya ocinky dilovoyi aktyvnosti sil'skogospodarskykh pidpryyemstv [The stagnation of the "golden rule of economy" for the assessment of the economic activity of agricultural enterprises]. *Agrosvit*, vol. 16, pp. 42–49. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2014_16_8 (accessed 20 August 2020).

Корнева Н. А.

Павлюк Е. Д.

Николаевский национальный университет имени В. А. Сухомлинского

МОДЕЛИРОВАНИЕ ВЛИЯНИЯ НАЛОГОВОЙ ПОЛИТИКИ НА ДЕЛОВУЮ АКТИВНОСТЬ ОАО «ПЕРВОМАЙСКИЙ МОЛОЧНОКОНСЕРВНЫЙ КОМБИНАТ»

Резюме

В статье рассмотрены основные аспекты анализа деловой активности как фактора развития предприятия, проведено моделирование влияния политики налоговой политики на деловую активность ОАО «Первомайский молочноконсервный комбинат» и предложены направления совершенствования влияния управления деловой активностью на финансовое развитие предприятия. Для достижения цели поставлены такие задания: исследовать теоретические аспекты понятия «деловая активность»; определить составляющие и факторы влияния на деловую активность предприятия; осуществить детальный анализ деловой активности предприятия. Раскрыты роль и значение деловой активности. С помощью данных проведен анализ деловой активности. При проведении исследований использованы методы теоретического обобщения, группировки, сравнения и систематизации. Обработка информационных материалов осуществлена с использованием современных информационных технологий и программ.

Ключевые слова: деловая активность, факторы, финансовое развитие предприятия, моделирование, налоговая политика, анализ, предприятие.

Kornieva Natalia

Pavlyuk Elizaveta

Mykolaiv V. O. Sukhomlynskyi National University

SIMULATION OF THE INFLUENCE OF TAX POLICY ON BUSINESS ACTIVITY OF LTD “PERVOMAYSKY DAIRY PLANT”

Summary

The article considers the main aspects of the analysis of business activity as a factor of enterprise development, simulates the impact of tax policy on the business activity of LTD “Pervomaisky Dairy Plant” and suggests ways to improve the impact of business activity management on financial development. To achieve this goal, the following tasks were set: to explore the theoretical aspects of the concept of “business activity”; determine the components and factors influencing the business activity of the enterprise; to carry out the detailed analysis of business activity of the enterprise. The role and significance of business activity are revealed. With the help of data the analysis of business activity is carried out. Methods of theoretical generalization, grouping, comparison and systematization were used in the research. Processing of information materials is carried out with the use of modern information technologies and programs. The obtained economic-mathematical model makes it possible to optimize the level of taxation and determine the forecast level of business activity of the enterprise. We have built a multiple regression equation in which the dependent variable is the business activity ratio, and the independent variables are the indicators of tax burden assessment coefficient of tax burden, the calculation of which is the ratio of tax revenues from income tax to gross income of the enterprise; the total tax rate of the enterprise, the calculation of which is the ratio of net profit of the enterprise to tax payments paid for the period; coefficient of tax capacity of sold products, calculated as the ratio of tax payments of the enterprise for a certain period to the volume of sales for this period. In the conditions of changes of the tax legislation it is necessary to carry out forecasting of influence on the enterprise as a whole, and on its business activity as a whole. Due to the globalization and integration of Ukraine into the world space, both internal and external conditions for the activities of enterprises have changed. The response to new needs was the need to change the management system. The existing standardized forms of government do not provide maximum efficiency. In today’s market conditions, the decisive factor for commercial success is the business activity of enterprises.

Keywords: business activity, factors, financial development of the enterprise, modeling, tax policy, analysis, enterprise.